

Sara Nilsson (tf ansvarig vattenkraft)
Sara.Nilsson@energiforetagen.se
Tfn 070-841 13 13

Havs-och vattenmyndigheten
havochvatten@havochvatten.se

Remiss gällande nya föreskrifter om att sätta ut eller flytta fisk i naturen (Dnr 4447-2020)

Energiföretagen Sverige samlar och ger röst åt omkring 400 företag som producerar, distribuerar, säljer och lagrar energi. Vårt mål är att utifrån kunskap, en helhetssyn på energisystemet och i samverkan med vår omgivning, utveckla energibranschen – till nytta för alla.

Inledning

Havs- och vattenmyndigheten (Hav) önskar få synpunkter på förslag till nya föreskrifter och konsekvensutredning gällande utsättning och flyttning av fisk (Dnr 4447-2020). Föreskrifterna föreslås ersätta Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2011:13) om utsättning av fisk samt flyttning av fisk i andra fall än mellan fiskodlingar.

Förslaget till nya föreskrifter kommer innebära stora svårigheter för verksamhetsutövare som har skyldigheter att sätta ut och flytta fisk att samtidigt uppfylla kraven i domsvillkor och andra skyldigheter samt de nya kraven. Energiföretagen Sverige och våra medlemmar önskar därför ha en konstruktiv dialog med Havs- och vattenmyndigheten innan beslut tas om nya föreskrifter. Nedan finns detaljerade synpunkter på föreskrifternas olika avsnitt.

2 § Definitioner <

Ursprungliga arter förtydligar 7–8 §§ och avser de arter som är hemmahörande i ett område och på naturlig väg har spridit sig dit. Begreppet omfattar därmed inte främmande arter som oavsiktligt spridit sig utanför sitt naturliga utbredningsområde, såsom med vattenströmmar eller barlastvatten.

Synpunkter

Det är otydligt hur inhemska arter som har flyttats inom landet skall hanteras i förhållande till §7–8. Det behöver förtydligas om fortsatta insättningar förhindras, av tex. inplanterade bestånd av för området naturligt förekommande arter, men som i ett specifikt vattenområde inte ursprungligen var naturligt förekommande. Ett

exempel på detta är insättningar av öring eller röding i områden som tidigare rotenonbehandlats för att ersätta abborr- och gäddbestånd med bestånd av laxartade fiskar.

I ett stort antal vatten i Sverige har artsammansättningen förändrats från den naturliga, både på laglig och olaglig väg. I många sportfiskevatten har nya arter, vanligen laxfiskar inplanterats. Dessa arter är vanligen naturligt förekommande både i landet och i området, men förekom inte alltid naturligt i den specifika vattenförekomsten innan utplanteringen. Som definitionen av "ursprungliga arter" är angiven i kombination med formuleringen av föreslagna §7 och §8, förhindras fortsatta utplanteringar i dessa fall.

6 §

Föreslagen lydelse

Utan hinder av bestämmelserna i 4 § 4. får tillstånd avse ål av arten *Anguilla anguilla* och som har genomgått provtagning avseende smittsam sjukdom enligt en av Havs- och vattenmyndigheten godkänd metod.

Ål fångad i Sverige får inte sättas ut i

1. havet med angränsande sötvattensområden upp till det första definitiva vandringshindret för lax och havsöring norr om latituden 60 30,00 N,
2. sötvattensområden om skyddsvärda bestånd av laxartad fisk inom familjen Salmonidae finns i vattenområdet och tillstånd inte tidigare har meddelats för utsättning av arten,
3. mynningsområden till laxförande vattendrag, och
4. sötvattensområden dit ål inte fritt kan vandra från havet och tillstånd inte tidigare har meddelats för utsättning av arten.
3. mynningsområden till laxförande vattendrag och
4. sötvattensområden dit ål inte fritt kan vandra från havet och tillstånd inte tidigare har meddelats för utsättning av arten.

Synpunkter

Punkterna 3 och 4 har dubblerats med samma lydelse.

Lydelsen om krav på att ål som förts in till landet ska hållits i karantän på ett sätt som Havs- och vattenmyndigheten godkänt har tagits bort. Detta eftersom det är Jordbruksverket som har föreskriftsrätt om införsel och godkänna karantäner. Det behöver klargöras vad detta betyder för den upptransport av ålyngel som är fastlagd i olika domar och där uppsamling görs vid det nedersta kraftverket i vissa vattendrag. Vidare behöver det definieras om Jordbruksverket avser att istället ställa karantänskrav. Ett sådant krav på karantän är i praktiken svårt eller till och med omöjligt att leva upp till.

7 §*Föreslagen lydelse*

Utsättning i syfte att stödja eller återintroducera förekomster av för landet ursprungliga arter får endast avse stammar som härstammar från samma vattenområde eller närmast liggande vattenområde som tillståndet ska gälla.

Tillstånd gällande anadrom fisk i havet, inklusive mynningsområden, får endast avse stam som härstammar från samma eller närmast liggande eller angränsande vattensystem.

Synpunkter

Förutsatt att den föreslagna lydelsen endast avser utsättningar i syfte att stödja och återintroducera ursprungliga arter berör föreslagen paragraf inte kompensationsutsättningar av fisk. Detta då det vanligaste syftet med dessa utsättningar är att kompensera för minskat eller förlorat fiske.

Därtill anges i 16 §, fjärde stycket i Förordning (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen följande: *"Om någon i en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende om vattenverksamhet enligt miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser är ålagd att vidta en åtgärd som kräver tillstånd enligt första stycket, skall tillståndsprövningen endast omfatta de villkor som behövs för att förebygga spridning av smittsamma sjukdomar"*. Därmed undantas all kompensationsutsättning av fisk från den föreslagna lydelsen i 7§ i de av HaV föreslagna föreskrifterna.

Den föreslagna lydelsen kan innebära stora svårigheter med att ta fram och hålla avelsstammar för varje enskilt vattenområde i odling för övriga utsättningar. Det kommer att kräva ett mycket stort antal stammar i odling samt att ett väsentligt större antal avelsfiskar skall fångas och hållas i odling för att säkerställa en tillräcklig genetisk bredd för varje stam. Detta kommer att medföra betydligt ökade kostnader för odlare av sättfisk, vilket även innebär ett väsentligt högre pris på sättfisken. I de allra flesta fall som utsättningar sker, och framförallt om syftet med utsättningen är att stödja eller återintroducera förekomster, används de stammar som erhållen erfarenhet visat ge högst överlevnad och bäst återfångst för det specifika området.

Som exempel finns i Umeälven i dagsläget endast två lokala öringstammar i odling; Ammarnäsöring och Gunnarbäcksöring vilka är anpassade till olika förutsättningar. Gunnarbäcksöringen har tagits fram på försök och avelsbasen utgörs av ett mycket fåtal individer, då det varit svårt att fånga tillräckligt avelsmaterial. En större insats för att öka avelsbasen för att säkerställa en tillräcklig genetisk bredd skulle dock samtidigt riskera att påverka det befintliga lokala beståndet betydligt då det totala antalet individer är begränsat. Detta tydliggör svårigheten att ta fram lokala stammar. För Ammarnäsöringen kan en svårighet, utöver eventuella begränsningar i avelsbasen, utgöras av att fisken ur smittskyddssynpunkt härrör från kustzonen, Detta inverkar på riskerna med att ta in ny avelsfisk eller rom till odling.

Valet av stam för utsättning måste dels baseras på syftet och målet med utsättningen, dels erfarenhet av vilka stammar som historiskt har fungerat i området samt att odla. En strikt tolkning av föreslagen lydelse är orimlig ur både fiskevårdsperspektiv och från praktisk synvinkel samt skulle innebära mycket stora kostnader för odlingsverksamheten. Därtill skulle den riskera bibehållandet av befintliga lokala stammar i naturen.

9 §

Föreslagen lydelse

Utöver de krav som föreskrivs i artikel 196 i EU:s djurhälsoföreskrifter för utsättning av fisk i naturen ska den avsändande anläggningen ha varit provtagen med negativa resultat samma kalenderår som när utsättning ska ske. Eventuell fisk som tagits in på anläggningen efter provtagningen ska hållas så att smittöverföring inte kan ske under perioden med utsättningar.

Bestämmelser om flyttning av fisk till Sverige från annan medlemsstat inom EU och om import från tredje land finns i [Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2021:xx) om vattenlevande djur].

Synpunkter

I artikel 196 i EU:s nya djurhälsoföreskrifter som föreslagen lydelse hänvisar till anges att:

1. Aktörerna får flytta vattenlevande djur från en vattenbruksanläggning eller från naturen till en annan vattenbruksanläggning eller sätta ut dem i naturen endast om djuren i fråga

- a) inte uppvisar några symptom på sjukdom och
- b) härrör från en vattenbruksanläggning eller ett område där det inte finns onormal dödlighet vars orsak inte har fastställts.

2. Genom undantag från punkt 1 får den behöriga myndigheten, på grundval av en riskvärdering, tillåta förflyttning eller utsättning av vattenlevande djur enligt den punkten, förutsatt att de vattenlevande djuren i fråga härrör från en sådan del av vattenbruksanläggningen eller från naturen som är avskild från den epidemiologiska enhet där den onormala dödligheten eller de andra sjukdomssymtomen har förekommit.

I den föreslagna lydelsen av 9 § krävs provtagning och negativa resultat samma kalenderår, vilket är en väsentligt hårdare skrivning än artikel 196 i EU:s nya djurhälsoskyddsföreskrifter, och som vare sig är genomförbar eller motiverad.

Provtagning av ett flertal smittämnen sker inom sk. "temperaturfönster", dvs inom ett visst temperaturintervall. För exempelvis BKD är detta temperaturfönster ca 7–15°C och provtagning bör genomföras under en period med relativt stabil

temperatur inom detta intervall. Efter provtagningen dröjer det därefter ca en till två veckor innan provtagningsresultat kan erhållas.

Många utsättningar, bl.a. lax och havsöring sker på våren när vattentemperaturen börjar stiga (ca 8–10 °C). I Umeälven som exempel stiger vattentemperaturen snabbt. Den uppgår till ca 1°C den 1:a maj, ca 4 °C den 10:e maj och ca 8 °C den 20:e maj. Provtagning skulle därmed dels krävas på snabbt stigande vattentemperatur och dels skulle provsvar inte hinna erhållas innan utsättning då tidsintervallet mellan provtagning och utsättning är mycket snävt.

Utsättningar sker även till stor del med hjälp av skoter under vintern och våren, samt i början av barmarksperioden under senvåren i norra Sverige. Dessa utsättningar kan därmed inte längre genomföras med föreslagen lydelse eftersom utsättningarna genomförs före temperaturfönstret inträffar i odlingen under våren.

- Föreslagen lydelse påverkar en mycket stor del av de kompensationsutsättningar som genomförs och försvårar därför kraftigt för vattenkraftsbolagen att uppfylla sina skyldigheter enligt gällande domar.
 - Energiföretagen kan inte tolka den föreslagna lydelsen eller motiveringen *"individuella fiskar som ska sättas ut ska ha varit provtagen med negativa resultat samma kalenderår som utsättning ska ske"* på annat sätt än att varje enskild fisk ska provtas innan utsättning.
Energiföretagen vill understryka att detta inte är vare sig praktiskt eller teoretiskt möjligt att genomföra. Dels skulle förslaget innebära en enorm provtagningsapparat med miljontals provtagningar per år, dels utesluts möjligheten att sätta ut den provtagna fisken efter provtagning då vissa av de smittämnen som det provtas för kräver avlivning av fisken.
 - Av förslaget framgår inte hur yngelutsättningar skall hanteras ur provtagningssynpunkt. Exempelvis genomförs omfattande utsättningar av sik- och harr yngel direkt efter kläckning. Om dessa individer teoretiskt skulle provtas vid kläckning skulle väntan på provsvaret medföra att utsättningstidpunkten med god marginal passeras innan svar erhålls och att ynglen därmed måste kasseras eftersom de inte kan hållas kvar i odling under denna tid.
 - Av förslaget framgår inte om rom räknas som fiskar. Det sker årligen omfattande utsättning av ögonpunktad rom tidigt på våren.
 - Av förslaget framgår inte vilka sjukdomar som avses och som skall provtas för. Virusburna sjukdomar kan generellt provtas för under våren medan provtagning av bakteriella sjukdomar är beroende av rätt temperatur vid provtagning, dvs de s.k. temperaturfönstren.
-

- I artikel 196 i EU:s nya djurhälsoskyddsförordning, vilken utgör grunden för föreslagen lydelse, framgår inte när en fisk ska anses vara sjuk. Om gränsen för bedömningen "sjuk" går vid att fisken uppvisar slitage på fenor med risk för angrepp av bakterier eller svamp, om gränsen går vid mindre angrepp av svamp eller flavobakterier etc., eller om definitionen "sjuk" endast gäller påvisande av respektive symptom av anmälningspliktiga sjukdomar. Det är inte ovanligt att vissa individer i en besättning i en sättfiskodling har slitna fenor eller mindre förekomst av svamp m.m. efter vintern. Erfarenhet har även visat att fisken generellt är känsligare vid stigande temperaturer än under resten av året. En bortsortering av individer med mindre skador eller annat under våren, förvärrar därför ofta problemet i besättningen genom den störning av resterande fiskar som sker vid hanteringen.
- Djurhälsoskyddsförordningen tydliggör inte om den aktuella besättningen får sättas ut om några enstaka individer uppvisar någon form av skada eller symptom av mindre allvarlig smitta. För vissa av dessa smittämnen, ex. svamp, sker inte heller någon provtagning varför de förslagna föreskrifterna inte ger någon vägledning. Energiföretagen vill se ett förtydligande kring hur denna fråga ska hanteras och om det bör införas ett generellt undantag för åkommor med låg smittorisk.
- Ytterligare en väsentlig fråga som omfattar både Djurhälsoskyddsförordningen och föreslagna föreskrifter är den onormala dödlighet som förekommit i sättfiskodlingar, och vars orsak inte gått att fastställa vare sig i kompensationsodlingarna eller i områdena där dessa är belägna. Det framgår inte hur detta skall hanteras i förhållande till tillåtlighet att sätta ut fisk. Därtill har ökad/hög dödlighet uppmärksammats hos stigande lax de senaste åren, förekomst av vinglande fiskar under vintern har påvisats samt oförklarligt hög yngeldödlighet hos flertalet sättfiskanläggningar för något år sedan. Det framgår inte hur något av dessa problem skall hanteras enligt vare sig de föreslagna föreskrifterna eller EU:s nya djurhälsoskyddsförordning då orsaken till problemen inte kunnat påvisas trots provtagningar. Det framgår inte heller hur länge restriktionen mot utsättning av fisk gäller vid konstaterande av en onormal dödlighet.

Förslag på en enklare men mer miljömässigt ändamålsenlig hantering

- Energiföretagen föreslår att kraven på provtagning genomförs som ett risk- och behovsanpassat provtagningsprogram med ökad provtagning där risken att sprida smitta och/eller effekterna av att sprida smitta är störst. Branschorganisationen Matfiskodlarna har tagit fram ett förslag till frivilligt nationellt kontrollprogram för fiskhälsa som Jordbruksverket i ett yttrande
-

daterat 2020-11-26 förordar i kombination med ett obligatoriskt och myndighetsdrivet kontrollprogram.

- Provtagning av fisk inför utsättning av rom eller yngel skall ske på avelsfisken vid kramning.
- Alla nya avelshonor i en avelsbesättning skall provtas, tillsammans med en årlig kontroll på besättningsnivå för befintlig avelsstam i anläggningen.
- Provtagning av fisk inför övriga utsättningar (ej rom eller yngel) skall ske på besättningsnivå vid för aktuellt smittämne lämplig tidpunkt under året då risken för upptäckt samt spridning av smittämnet är störst.

10 §

Föreslagen lydelse

För att inte sprida parasiten *Gyrodactylus salaris* får tillstånd för utsättning av laxartad fisk av familjen Salmonidae inte avse vattensystemen i Rolfsån, Kungsbackaån, Anråseån, Bratteforsån, Arödsån, Bäveån, Örekilsälven, Strömsån samt samtliga vattensystem som når in i Norge, inklusive Enningsdalsälven.

Synpunkter

En strikt tolkning av denna formulering, i kombination med definitionen av Vattensystem (s 4) skulle innebära att utsättning av laxfisk är förbjudet i alla avrinningsområden där någon del av avrinningsområdet når in i Norge. Detta inkluderar nästan alla av de stora avrinningsområdena i Sverige bla, Luleälven, Umeälven, Ångermanälven, Indalsälven, Dalälven mfl.

En bättre formulering utifrån definitionerna på s 4 skulle vara: För att inte sprida parasiten *Gyrodactylus salaris* får tillstånd för utsättning av laxartad fisk av familjen Salmonidae inte avse vattensystemen i Rolfsån, Kungsbackaån, Anråseån, Bratteforsån, Arödsån, Bäveån, Örekilsälven, Strömsån samt samtliga vattenområden som når in i Norge, inklusive Enningsdalsälven.

15 § Dispens

Föreslagen lydelse

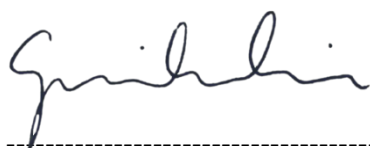
I enskilda fall får undantag medges från dessa föreskrifter om det behövs för något vetenskapligt ändamål eller om det annars finns synnerliga skäl.

Frågor om undantag prövas av länsstyrelsen utom avseende bestämmelserna i 4 § 1–3, 5 och 7, som ska prövas av Havs- och vattenmyndigheten. Ansökan ska i sådant fall inges till länsstyrelsen som med eget yttrande överlämnar ärendet till Havs- och vattenmyndigheten.

Synpunkter

Motiveringen till förändringen delas inte av Energiföretagen. Förändringen innebär i praktiken att beslutet om undantag från smittsam sjukdom flyttas från Länsstyrelsen till HaV, vilket sannolikt kommer att ge ökade svårigheter att få igenom ett undantag. Förändringen innebär inte, som anges, att det först efter förändringen ges möjlighet att ges dispens för detta. Energiföretagen anser att, i de fall dispens från 4§, 2, ska medges enligt 15§, bör denna bedömning även fortsättningsvis ske hos Länsstyrelsen.

Stockholm som ovan

Gunilla Andrée, tf verkställande direktör

